

MÜKAFATLARI VƏ TƏLTİFLƏRİ

"**Qırmızı Bayraq**" ordeni — ilk sovet ordeni. Vətəninin müdafiəsi zamanı göstərilən xüsusi şücaət, fədakarlıq və cəsarətə görə mükafatlandırma üçün 1918-ci ildə təsis olunub.

1. Azərbaycan SSR-in "Qırmızı Bayraq" Ordeni

Bu, Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının ən ali hərbi mükafatı idi (1920–1924-cü illərdə mövcud olub). Abbasqulu bəy Şadlinski məhz bu ordenlə təltif edilmişdir.

Görünüşü: Ordenin mərkəzində qırmızı emalla örtülmüş beşguşəli ulduz, ulduzun içində isə aypara və çəkic-oraq təsvir olunub. Ulduzun ətrafını qızılı rəngli sünbüllər və qırmızı bayraq əhatə edir.

Əhəmiyyəti: Bu orden SSRİ-nin ümumi ordenləri təsis edilənə qədər yerli respublika tərəfindən verilən ən yüksək rəşadət simvolu idi.

1921-ci ilin fevralından aprelin əvvəllərinə kimi İrəvanda daşnak qiyamının yatırılmasında qəhrəmanlıq göstərmişdi. Daşnaklarla döyüşlərdə göstərdiyi şücaətə görə, **Şadlinski** Azərbaycan SSR-in "Qırmızı bayraq" ordeni ilə təltif olunmuşdur.

Abbasqulu bəy Şadlinskiyə bu ali hərbi mükafat Azərbaycan SSR Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi (MİK) tərəfindən verilmişdi. Lakin bu təltifetmənin arxasında duran əsas şəxs və təşəbbüskar o dövrün rəhbəri Nəriman Nərimanov idi.

O dövrdə bu orden xalq arasında çox böyük ehtiramla qarşılanırdı, çünki bu, bəy nəslindən olan birinin hərbi bacarığının yeni hökumət tərəfindən rəsmən etirafı idi.

Abbasqulu bəy Şadlinski və Nəriman Nərimanov arasındakı münasibətlər sadəcə bir rəhbər-təbəçilik münasibəti deyil, qarşılıqlı hörmətə və milli maraqlara əsaslanan bir ittifaq idi.

1. Azərbaycan SSR "Qırmızı Bayraq" Ordeninin Təltif Şərtləri

Bu orden Azərbaycanın suveren hərbi mükafatı olduğu üçün onun verilmə meyarları olduqca sərt idi. Təltif olunmaq üçün hərbiçidən aşağıdakılar tələb olunurdu:

- **Xüsusi Cəsarət:** Döyüş meydanında aşkar ölüm təhlükəsi altında göstərilən rəşadət.
- **Strateji Qələbə:** Rəhbərlik etdiyi bölmənin (Şadlinski üçün bu, "Qırmızı Tabor" idi) sayca üstün olan düşməni geri oturtması və ya mühüm mövqeyi ələ keçirməsi.
- **Naxçıvanın Müdafiəsi:** Şadlinskiyə bu orden məhz Naxçıvanın erməni daşnaklarından qorunmasında və bölgədəki separatizmin ləğv edilməsindəki "misilsiz xidmətlərinə görə" verilmişdi.

2. "Qırmızı Bayraq" Ordeninin Siyasi Çəkisi

Sizə maraqlı ola biləcək bir məqam odur ki, bu orden sadəcə metal parçası deyildi. O dövrdə bu mükafat Abbasqulu bəyə aşağıdakı imtiyazları verirdi:

- **Toxunulmazlıq:** Bu ordeni daşıyan şəxsə qarşı hər hansı təzyiq göstərmək birbaşa respublika rəhbərliyinə qarşı çıxmaq demək idi.
- **Milli Maraqların Qorunması:** Nərimanov bu ordeni ona verməklə, Moskvaya mesaj verirdi ki, "Bu adam bizim qəhrəmanımızdır və onun fəaliyyəti qanunidir".

3. Nərimanovun Abbasqulu bəyə etibarı

Nərimanov bilirdi ki, Naxçıvan və Vedibasər bölgəsində xalqın etibarını qazanmış tək bir şəxs var – o da Abbasqulu bəydir. Bolşeviklərin daxilindəki bəzi qüvvələr Şadlinskiyin bəy nəslindən olmasına görə ona şübhə ilə yanaşsalar da, Nərimanov onu **"Xalqın içindən çıxan təbii lider"** kimi müdafiə edirdi.

- **Siyasi Himayə:** Nərimanov Abbasqulu bəyə "Qırmızı Tabor"u yaratmaq səlahiyyəti verərək, əslində ona rəsmi statuslu bir ordu toplamaq imkanı yaratdı. Bu, bəyin öz adamlarını və bölgəni qorumaq üçün qanuni qalxanı idi.
- **İran Mühacirəti və Qayıdış:** Abbasqulu bəy bir müddət İrana keçməyə məcbur olanda, Nərimanov ona şəxsi məktub göndərərək təhlükəsizliyinə zəmanət vermiş və onu geri çağırmışdı. Bu, Nərimanovun ona olan böyük inamının göstəricisidir.

4. "Axırıncı aşırım"dakı həmin tarixi ruh

Filmdə Abbasqulu bəyin Bakıdan - mərkəzdən gəlməsi, özü ilə sülh və barışıq gətirməyə çalışması məhz Nərimanovun ona tapşırdığı missiyanın bədii təsviridir.

Tarixi reallıq: Abbasqulu bəy Naxçıvana gedərkən Nərimanovun ona dediyi məşhur bir fikir var idi: *"Bəy, orada qardaş qanı tökülməsinə imkan verməyin, el-obanı barışdırın."*

5. Nərimanovdan sonra...

Nərimanovun vəfatından və hakimiyyətdən uzaqlaşdırılmasından sonra Abbasqulu bəyə qarşı münasibət kəskin dəyişdi. Onun 1930-cu ildə qətlə yetirilməsi bir çox tarixçilər tərəfindən məhz **"Nərimanovçuların"** (milli düşüncəli kadrların) təmizlənməsi planının bir hissəsi kimi qiymətləndirilir.

Abbasqulu bəy Şadlinski haqqında öyrəndiyimiz bu məlumatlar onu göstərir ki, o, çətin bir dövrdə diplomatik zəkası ilə hərbi cəsarətini birləşdirən nadir şəxsiyyətlərdən olub.

1. Digər Təltifləri və Hərbi Rütbəsi

Abbasqulu bəy rəsmən hərbi rütbə daşısa da, xalq arasında həmişə **"Bəy"** və ya **"Komandır"** kimi çağırılırdı. Onun döşündə daşıdığı mükafatlar onun həm döyüşçü, həm də təşkilatçı kimi gücünü simvolizə edirdi:

- **Gümüş Silah (Mükafat Silahı):** Xidmətlərinə görə ona xüsusi naxışlı tapança və ya qılınç hədiyyə edilmişdi (o dövrün hərbi ənənəsinə uyğun olaraq).
- **Fəxri Fərmanlar:** Naxçıvan İnkilab Komitəsi tərəfindən bölgənin erməni quldurlarından təmizlənməsindəki "misilsiz xidmətlərinə görə" dəfələrlə təşəkkürnamələr almışdır.

Abbasqulu bəy Şadlinskinin təltifləri və şəxsi əşyaları onun həm bir sərkərdə, həm də bir aristokrat (bəy) kimi həyat tərzini əks etdirir. O dövrün hərbi ənənələrinə görə, mükafatlar sadəcə döşə taxılan nişanlardan ibarət deyildi, həm də status rəmzi olan praktiki əşyaları əhatə edirdi.

2. Abbasqulu bəyin Digər Şəxsi Əşyaları və Silahları

Abbasqulu bəy kimi sərkərdələr üçün silah sadəcə döyüş vasitəsi deyil, bir namus və şərəf rəmzi idi. Onun arsenalında olan əşyalar bu gün də tarixçilər tərəfindən maraqla araşdırılır:

- Mükafat Tapançası (Mauser):** O dövrün ən nüfuzlu mükafatlarından biri üzərində şəxsin adı həkk olunmuş odlu silah idi. Şadlinskinin sədəf saplı, üzəri işləməli **Mauser C96** tapançasının olduğu bildirilir. Bu silahlar o zaman komandir heyətinə xüsusi xidmətlərinə görə verilirdi.
- Gümüş İşləməli Qəmə və Qılınc:** Bir bəy olaraq onun kəməmindən asdığı qəmə xalis gümüşdən və Qafqaz üslubunda işləmələrlə bəzədilmişdi. Bu silahlar onun həm milli köklərinə bağlılığını, həm də hərbi rütbəsini simvolizə edirdi.
- Şəxsi Atı:** Şadlinski mahir çapqan idi. Onun "Qırmızı Tabor"un önündə çapdığı atı bölgədə məşhur idi. Sərkərdənin at qoşumları belə gümüş bəzəklərlə fərqlənirdi.
- Binokl (Durbin):** Döyüş meydanında taktiki qərarlar vermək üçün istifadə etdiyi alman istehsalı olduğu ehtimal edilən hərbi durbin.

3. Diplomatik Hədiyyələr

Naxçıvanda xidmət etdiyi illərdə türkiyəli generallarla (başda Kazım Qarabəkir paşa olmaqla) olan sıx münasibətləri sayəsində ona bir neçə xatirə hədiyyəsi təqdim olunmuşdu. Bunlar arasında Türkiyə ordusuna məxsus **zabit xəncəri** və xüsusi naxışlı **tütün qabı** (portsiqar) olduğu qeyd edilir.

4. Şəxsi Arxiv və Sənədlər

Onun şəxsi əşyaları arasında ən qiymətli Nəriman Nərimanov tərəfindən imzalanmış **mandatlar** və fərmanlar idi. Bu sənədlər ona Azərbaycanın hər yerində hərbi birləşmələr qurmaq və fəvqəladə səlahiyyətlər həyata keçirmək hüququ verirdi.

Qeyd: Abbasqulu bəy öldürüldükdən sonra onun şəxsi əşyalarının bir hissəsi müsadirə olunmuş, bir hissəsi isə ailəsi tərəfindən gizli saxlanmışdır. Bu gün bu əşyaların bəziləri muzeylərdə (məsələn, Naxçıvan Dövlət Tarix Muzeyində) qorunub saxlanılır.